

S*T*J*E*R*N*E*R

Af Erik Ellegaard Frederiksen

En af mine engelske kolleger, en kendt grafisk designer, der stiller store krav til sit arbejde, stod engang over for at skulle ansætte en ny assistent til sin tegnestue. »Men vedkommende skal være af første klasse. Jeg må se at finde én, der kan se forskel på et Garamond punktum og et Caslon punktum!«

Jeg syntes, at han var lige streng nok, og troede ærlig talt, at han kunne have gjort kriteriet lidt mildere, hvis han for eksempel havde valgt den typografiske stjerne som grundlag. Den burde i alt fald ændre karakter fra skrift til skrift, om ikke andet så blot en ubetydelighed. Men efter gennemsyn af den ene skriftprøvebog efter den anden må jeg tilstå, at problemet er næsten endnu vanskeligere end ved punktummer. De fleste skriftstøberier synes at have et meget lille udvalg af standarddesigns, der drysses ud som fra en pebermølle.

Der findes sikkert eksperter i typografiens tidlige historie, som kunne præcisere, hvornår denne detalje første gang dukker op som henvisning til en fodnote. Men vi ved, at dens forgænger bestod enten af et arabertal eller et lille kursivbogstav stilfærdigt anbragt mellem parenteser. Man kendte ikke de diminutive brøktællere eller stjerner, som i dag er norm. Der gik således en tid, før skriftskæderen blev konfronteret med de problemer, som denne typografiske detalje stiller formgiveren.

Vore undersøgelser fører os snart fra funktionen til udelukkende æstetiske overvejelser. Skal stjerner være femkantede, sekskantede eller med otte spidser? Skal de ligne blomster eller blot bestå af streger, der krydser hinanden? Skal de stå på en af spidserne? Og bør en kursiv have en tilhørende skråtstillet stjerne?

Efter nøje overvejelser må jeg vælge den seks-takkede. Den med otte ben har tilbøjelighed til at fylde ud i trykket. Og figuren bør være sammenstillet af tre på hinanden krydsende, skarpt afskårne streger, sådan som man kan se den i Monotypes Garamond eller Poliphilus. Den skal stilles, så en streg står lodret, og iøvrigt have skriftens tyngde.

Som nummer to vælger jeg den fem-takkede stjerne fra Mono-

- * *Monotype Garamond & Poliphilus*
- * *Univers*
- * *Original Janson*
- * *Linotype Futura & Monotype Fournier*
- * *Amr. Linotype Cairo Extra Condensed Bold*
- * *Walbaum*
- * *Romulus, van Krimpen*
- * *Monotype Plantin 110 van Dijk & Bembo*
- *
- * *Linotype Beton Wide*
- * *Linotype Caslon no.2*
- * *Monotype Imprint*
- * *Monotype Bell*
- * *Monotype Ehrhardt*
- * *Amr. Linotype Bodoni Modern*
- * *Times New Roman*
- * *Intertype Baskerville*

* *Caslon Italic*
D.Stempel

* *Amr. Linotype Gothic*
Condensed no. 1

* *Caledonia*

type Bembo. Tilsyneladende foretrækker den hollandske skrifttegners van Krimpen en version, hvor spidserne er gjort slanke. Den kan ses i hans *Romulus*, hvor stjernen virker en kende mere elegant end i en geometrisk normalkonstruktion. Men selv hos ham vender stjernen en spids opad. Jeg har sjældent eller aldrig set den stå på spidsen, hvilket efter min opfattelse er den position, der forlener tegnet med en svævende virkning.

Længere nede i rækken følger de mere blomsteragtige versioner, som vi kan se dem hos Bodoni og i *Times*. Også de må stå på tå for at opnå en lettere virkning.

Resten kan vi lade ude af betragtning.

Dog nej – endnu en æstetisk detalje: Hvornår bliver vi fri for den ensomme, helt overflødige parentes i tilknytning til såvel brøktæller som stjerne? Det er kun, når man på god gammeldags vis benytter arabertal eller bogstaver, at parentes er nødvendig, og da i flertal. Hvad skrev ikke Kumbel:

*Et udråbstegn i parentes
er altid sikker på at ses (!)*

* A. G. Drachmann:
On Footnotes
Libri, København
1951, p. 362–66

Iøvrigt kunne hele problemet løses såre let, hvis forfattere blot ville rette sig efter det udmærkede råd, som *Punch* engang gav en ung mand, der stod for at skulle giftes: "don't!"*